

Eliza Szadkowska
Piotr Baczar

Potrzeby i wyzwania organizacji w zarządzaniu międzynarodowymi działaniami humanitarnymi

Needs and Challenges of Organizations in Managing International Humanitarian Activities

Artykuł dotyczy potrzeb i wynikających z nich wyzwań dotyczących przygotowania i zarządzania międzynarodowymi działaniami pomocy humanitarnej i interwencjami humanitarnymi.

Zasadniczym celem publikacji jest określenie potrzeb dotyczących szeroko pojętego wsparcia i dodatkowego przygotowania praktycznego służb uczestniczących w działaniach humanitarnych. Jednocześnie rozważania stanowią próbę wskazania głównych wyzwań natury prawno-dyplomatycznej, przed którymi stoją organizacje odpowiedzialne za zarządzanie obecnym systemem zarządzania bezpieczeństwem państwa. Przeprowadzona analiza pozwoliła na sformułowanie wniosków dotyczących potrzeb i wyzwań organizacji w zarządzaniu szeroko pojętymi działaniami humanitarnymi.

Uzyskane wyniki badań mogą posłużyć instytucjom szkolnictwa wyższego i szkoleniowo-treningowym oraz organizacjom specjalistycznym do uzupełnienia programów przygotowujących służby do udziału w działaniach humanitarnych, w tym w tzw. misjach pokojowych i stabilizacyjnych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zarządzanie organizacją, misja humanitarna, kapitał ludzki, międzynarodowe prawo humanitarne, ochrona ludności cywilnej

The article covers the issues of needs and resulting challenges concerning the preparation and management of international humanitarian aid activities and humanitarian interventions.

The main objective of the publication is to determine the needs concerning broadly understood support and additional practical preparation of services participating in humanitarian activities. The considerations constitute an attempt to indicate the main legal and diplomatic challenges faced by organizations responsible for managing the current state security management system. The conducted analysis allowed for the formulation of conclusions concerning the needs and challenges of organizations in managing broadly understood humanitarian activities.

The obtained research results can be used by higher education and training institutions as well as specialist organizations to supplement programs preparing services for participation in humanitarian activities, including so-called peacekeeping and stabilization missions.

Key words: security, organization management, humanitarian mission, human capital, international humanitarian law, protection of civilians

Wstęp

Występujące współcześnie międzynarodowe kryzysy i konflikty zbrojne charakteryzują się złożonymi warunkami występującymi w tym samym czasie i dotyczącymi wielu czynników zagrożenia życia, zdrowia i nieprzestrzegania podstawowych praw ludności cywilnej. Są to m.in. takie uwarunkowania, jak: zanieczyszczenie środowiska spowodowane wykorzystywaniem szkodliwych produktów i zmianami klimatu, brak dostępu do pitnej wody, epidemie, grupy terrorystyczne, przestępczość, katastrofy humanitarne, masowe migracje uchodźców, konflikty o podłożu kulturowym, tj. rasowym, etnicznym, np. obyczajowym, religijnym, wewnętrzne podziały społeczne. Według danych historycznych w okresie 5600 lat istnienia ludzkości, doszło do około 15 tysięcy konfliktów i kryzysów, co wskazuje, że średnio w każdym roku wybuchały trzy konflikty o różnym charakterze. Efektem tych zdarzeń były masowe zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości a w ich konsekwencji miliony ofiar wśród ludności cywilnej¹. Warto zauważyć, że współczesne konflikty są także efektem zdarzeń politycznych wnikających z progresywnej globalizacji, zachodzących już po zakończeniu zimnej wojny,

¹ Z. Jagiełło, *Dylematy pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych w pierwszej połowie XX wieku*, [w:] D.S. Kozerański (red.), *Udział jednostek wojska polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1975–2003. Wybrane problemy*, Wydawnictwo AON 2004, s. 21.

określonych przez światowej sławy politologa Samuela P. Huntingtona jako „zderzenie cywilizacji”. Są to konflikty, których przyczyną są spory religijno-kulturowe, a nie tylko ideologiczne². W wojnach prowadzonych w wyniku tych sporów często uwikłana zostaje ludność cywilna i staje się ona ofiarą prowadzonych działań. Aby rozwiązywać tego typu problemy oraz niwelować masowe naruszenia praw człowieka, społeczność międzynarodowa stworzyła mechanizmy międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Mają one określony zakres oddziaływania. Dzięki inicjatywie Henry Dunata liczne państwa podpisały i ratyfikowały m.in. cztery Konwencje Genewskie z 1949 roku, uznając, że międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych stosuje się w przypadku wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej wysokimi Umawiającymi się Stronami³.

Prawo i praktyka w tym zakresie nieustannie się rozwija i ewaluuje wraz z rozwojem cywilizacji. Jak wskazują międzynarodowi eksperci, do przeprowadzenia działań humanitarnych organizacje państwowe powinny kierować wyspecjalizowane jednostki wyposażone w kompetencje autonomicznego rozwiązywania sporów. Ponadto budowanie potencjału organizacji państwowej w tym zakresie, należy zacząć od szkolenia i socjalizacji indywidualnych jednostek tworzących struktury działające w stosunkach międzynarodowych, tzw. strażników wspólnego dobra globalnego, sytuujących się ponad interesami narodowymi⁴.

W niniejszym opracowaniu warto przyrzeć się problemowi umiejętności i wsparcia, którego potrzebują członkowie organizacji państwowych wysyłani do przeprowadzenia działań humanitarnych, tak aby efektywnie realizować swoje zadania. Wydaje się, że analiza pozwoli to na zdiagnozowanie głównych wyzwań stojących przed organizacjami państwowymi odpowiedzialnymi za prowadzenie i zarządzanie tymi zadaniami. Należy podkreślić, że niniejsze opracowanie dotyczy zagadnień z zakresu prawa międzynarodowego, zarządzania organizacjami oraz bezpieczeństwa państwowego.

² S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Wydawnictwo Zysk i S-ka 2004, s. 5–584.

³ Z. Falkowski, M. Marcinko (red.), *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s. 34.

⁴ F. Fukuyama, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, Poznań 2005, s.122–132.

Kontekst prawny i dyplomatyczny

Działania humanitarne mogą mieć różny charakter i w swojej istocie spełniać różne funkcje. W pierwszej kolejności do tego typu działań zaliczamy działalność prowadzoną pod agendą Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) oraz część działań dotyczących ochrony ludności cywilnej prowadzonych w trakcie misji rozwojowych, pokojowych i stabilizacyjnych, tzw. pomoc humanitarna⁵.

Warto w tym miejscu przytoczyć ponadnarodową definicję działań humanitarnych przyjętą na forum Unii Europejskiej (UE). Jak wskazano we Wspólnym Oświadczeniu Rady i przedstawicieli państw członkowskich UE w 2008 r., celem tych działań jest ochrona życia, zapobieganie ludzkiemu cierpieniu i łagodzenie go, zachowanie godności ludzkiej, zawsze, gdy pojawi się taka potrzeba, w sytuacjach, gdy rządy i podmioty lokalne są przeciążone, niezdolne lub niechętne do podjęcia takiej aktywności. Pomoc humanitarna UE obejmuje działania w zakresie wsparcia, pomocy doraźnej i ochrony, których celem jest ratowanie i ochrona życia w trakcie kryzysu humanitarnego lub bezpośrednio w jego następstwie, ale również działania służące ułatwianiu lub uzyskaniu dostępu do ludzi znajdujących się w potrzebie i służące swobodnemu przekazaniu pomocy. Pomoc jest dostarczana w odpowiedzi na sytuacje kryzysowe spowodowane przez człowieka (w tym złożone sytuacje kryzysowe) i na katastrofy naturalne, w zależności od potrzeb⁶.

Inną praktyką, ideologiczne rozwiniętą XX wieku wraz z tzw. uniwersalizmem praw człowieka jest interwencja humanitarna. Czym jest interwencja humanitarna, mając na uwadze prawo i praktykę międzynarodową? Interwencja humanitarna jest stosunkowo nowym mechanizmem prawa międzynarodowego złożonym prawnie, etycznie i politycznie. Prawo międzynarodowe nie definiuje tej instytucji. Została ona oparta na założeniu, że państwo posiada międzynarodowy obowiązek zapewnienia ludności cywilnej pewnych praw, koniecznych do istnienia społeczeństwa i utrzymania przyjaznych stosunków między narodami. Mając to na względzie, interwencja humanitarna najczęściej uzasadniana była naruszeniem prawa do życia, prawa do wolności czy zasady praworządności (gdy legalne

⁵ Patrz: *Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej*-Wspólne Oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej, Dz. U. Unii Europejskiej C 25/1z 30.01.2008 r.

⁶ P. Grzebyk, E. Mikos-Skuza (red.), *Pomoc humanitarna w świetle prawa i praktyki*, Warszawa 2016, s. 7–25.

instytucje państwa działały w sposób niehumanitarny lub dokonywały naruszeń norm chroniących prawa człowieka)⁷.

Do tej pory doktryna prawa międzynarodowego wskazuje, że za interwencję humanitarną można uznać „użycie siły przez państwo lub grupę państw w celu ochrony obywateli państwa, przeciwko któremu skierowana jest interwencja, przed niehumanitarnym lub okrutnym traktowaniem (przed masowymi naruszeniami praw człowieka)”⁸.

Do tego typu działań wojskowych, dochodziło w różnych częściach świata, ale pod wpływem działań wojennych w Kosowie w 2000 roku powołano specjalną instytucję – niezależną Międzynarodową Komisję ds. Interwencji i Suwerenności Państwa. Dzięki działalności tego organu wypracowano dokument o nazwie „The Responsibility to Protect” zawierający szczegółowe analizy kluczowych problemów prawnych dotyczących zastosowania interwencji humanitarnej. W dokumencie wskazano, tzw. progowe kryterium dopuszczenia do podjęcia działań w ramach interwencji humanitarnej. Są to takie kryteria jak:

- fakt wystąpienia lub potwierdzona dowodami obawa utraty życia w akcie ludobójstwa w wyniku świadomego działania państwa, bądź np. zaniechania w wyniku destrukcji państwowości,
- fakt wystąpienia lub potwierdzone dowodami obawy wystąpienia czystek etnicznych na szeroką skalę, przeprowadzone w drodze zabójstwa, przymusowego wydalenia, terroru czy gwałtu⁹.

Biorąc pod uwagę brak jednoznaczności prawa międzynarodowego wobec interwencji humanitarnej w obecnych, trwających konfliktach zbrojnych stanowi ona duże wyzwanie dla państw demokratycznych. Dzięki dostępności mediów obywatele tych państw na co dzień obserwują masowe naruszenia praw człowieka, katastrofy humanitarne, masowe groby, dzieci wcielane do armii, obozy uchodźców, uprowadzenia kobiet i dzieci itp. Wydaje się więc, że działania zapobiegające takim masowym naruszeniom praw człowieka są i będą konieczne.

W znaczeniu politycznym i dyplomatycznym faktycznie próg interwencji humanitarnej powinien być ustawiony nienaruszalnie i wysoko. Ma to znaczenie ze względu na samą koncepcję, ponieważ interwencja

⁷ I. Wrońska, *Interwencja humanitarna we współczesnym prawie międzynarodowym* [w:] M. Perkowski (red.), *Libia 2011. Wybrane uwarunkowania prawnomiędzynarodowe*, Białystok 2012, s. 122.

⁸ W. Czapliński, *Skutki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 1993, s. 36.

⁹ Patrz: *The Responsibility to Protect. Report of International Commission of Intervention and State Sovereignty*, International Development Research Centre, Ottawa 2001, s.11–13.

wojskowa w tym przypadku jest aktem wyjątkowym oraz ze względu na polityczny aspekt – tzw. zarządzania działaniami państwowymi, interwencja humanitarna powinna być stosowana tylko wtedy, gdy jest najbardziej potrzebna, nie można się do niej odwoływać na forum państw ONZ zbyt często.

W kontekście polityki i dyplomacji, kluczową rolę w kształtowaniu idei odegrały zapisy Karty Narodów Zjednoczonych, która wyklucza możliwość stosowania interwencji humanitarnej jako metody rozstrzygania konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych. ONZ przewidziała możliwość jej zastosowania tylko w dwóch przypadkach: pierwszy w sytuacji samoobrony oraz drugi przy akcji, która uzyskała autoryzację Rady Bezpieczeństwa ONZ w trybie Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych¹⁰. Dlatego też najbardziej umocowanym w prawie i praktyce organem do oceny tzw. kryterium upoważnienia do przeprowadzenia interwencji humanitarnej jest Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych. Społeczność międzynarodowa ONZ, stawiając sobie za cel poszanowanie praw i wolności jednostek w działalności dyplomatycznej oraz wszelkiej innej, w szczególny sposób promuje podstawowe zasady praw człowieka: humanizm, bezstronność, neutralność i powszechność¹¹.

Mając na uwadze powyższe, kluczowe jest, aby odróżniać działania pomocy humanitarnej od działań interwencji humanitarnej. Ta pierwsza będzie potrzebna wtedy, gdy dojdzie do użycia zbrojnej interwencji pod hasłem ochrony podstawowych wartości humanitarnych.

Wskazuje się, że ww. omówione rodzaje działań humanitarnych mogą jednak być ze sobą powiązane, gdyż na ich skuteczność wpływają te same czynniki naruszenia bezpieczeństwa, takie jak zmiany demograficzne, klimatyczne, degradacja środowiska i słabość struktur państwowych. W tym zagadnieniu warto przyrzeć się problemowi, jakich umiejętności brakuje osobom prowadzącym i zarządzającym przedsięwzięciami pomocy humanitarnej. Może to bowiem stanowić główną barierę w efektywnym zarządzaniu ww. działaniami humanitarnymi. Wynika to także z konieczności świadczenia przez organizacje państwowe usług z uwzględnieniem

¹⁰ Art. 2 ust. 4 w zw. Z art. 2 ust. 7 oraz w zw. Rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych, tekst dokumentu w języku polskim jest dostępny na stronie internetowej Ośrodka Informacji ONZ pod adresem: Karta Narodów Zjednoczonych (un.org.pl), (dostęp: 30.08.2024).

¹¹ M. Sassoli, A. Bouvier, *How Does Law Protect in War? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in International Humanitarian Law*, ICRC, Geneva 1999, s. 112–116, N. Lewer, O. Ramsbotham, *Something Must Be Done. Towards an Ethical Framework for Humanitarian Intervention in International Social Conflict*, University of Bradford 1993, s. 92–93.

lokalnych zwyczajów i kultury beneficjentów tychże działań humanitarnych, potencjału i zdolności społeczności lokalnej do zarządzania pomocą. Innymi słowy oprócz umiejętności niezbędnych do pracy w trudnych warunkach kryzysowych potrzebne są także m.in. umiejętność komunikowania się z ludnością cywilną, współpraca przy odbudowie infrastruktury i struktur państwowych. Jakie umiejętności są najbardziej potrzebne i jakiego rodzaju wsparcia i dodatkowego przygotowania potrzebują osoby wysyłane do prowadzenia działań humanitarnych?

Metodyka badań

Celem badania jest określenie potrzeb i wynikających z nich wyzwań dotyczących szeroko pojętego wsparcia i dodatkowego przygotowania praktycznego służb uczestniczących w działaniach humanitarnych dotyczących zarządzania międzynarodowymi działaniami pomocy humanitarnej i interwencjami humanitarnymi. W kontekście tak postawionego celu sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie są główne wyzwania stojące przed organizacjami prowadzącymi współczesne międzynarodowe działania humanitarne o złożonym podłożu, w sytuacji nakładania się na siebie wielu czynników zagrażających życiu, zdrowiu i podstawowym prawom ludności cywilnej?;
2. Jakie są potrzeby w zakresie wzmocnienia umiejętności osób uczestniczących w międzynarodowych działaniach humanitarnych?;
3. Jakiego rodzaju wsparcia i dodatkowego przygotowania praktycznego potrzebują służby kierowane do przeprowadzenia i zarządzania międzynarodowymi działaniami humanitarnymi?

W badaniu zastosowano teoretyczne i empiryczne metody badawcze. Do metod teoretycznych zaliczyć należy: krytyczną analizę literatury historyczno-prawnej, obejmującą instytucje i normy prawa międzynarodowego, w tym prawa Unii Europejskiej oraz system norm regulujący i opisujący bezpieczeństwo prawne i pomoc humanitarną z uwzględnieniem uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka i międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Z kolei część empiryczna obejmowała badania ilościowe z doborem celowym. Kryterium doboru respondentów do próby badawczej była ich bliskość. W badaniach o charakterze pilotażowym skorzystano z techniki badania ankietowego CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview*) z 5-stopniową

skalę Likerta, gdzie poziom „1” oznaczał najniższą ocenę respondenta, a poziom „5” – ocenę najwyższą. Kwestionariusz ankiety dotyczył takich zagadnień jak: ocena własnego przygotowania do udziału w międzynarodowych działaniach humanitarnych, wskazanie jakiego rodzaju wsparcia potrzeba, aby odpowiednio wzmocnić swoje umiejętności, niezbędne do udziału w międzynarodowych działaniach humanitarnych oraz wskazanie jakiego rodzaju działania misji humanitarnej powinny być wykonywane priorytetowo, aby osiągnąć największą efektywność w ochronie ludności cywilnej.

Do analizy danych wykorzystano metodę ilościową analizy danych empirycznych z wykorzystaniem oprogramowania PS IMAGO PRO 8.0. W celu uzyskania odpowiedzi na postawione głównie pytania badawcze przeprowadzono pilotażowe badanie ankietowe obejmujące łącznie 134 respondentów.

Badaniem zostały objęte następująca grupa respondentów:

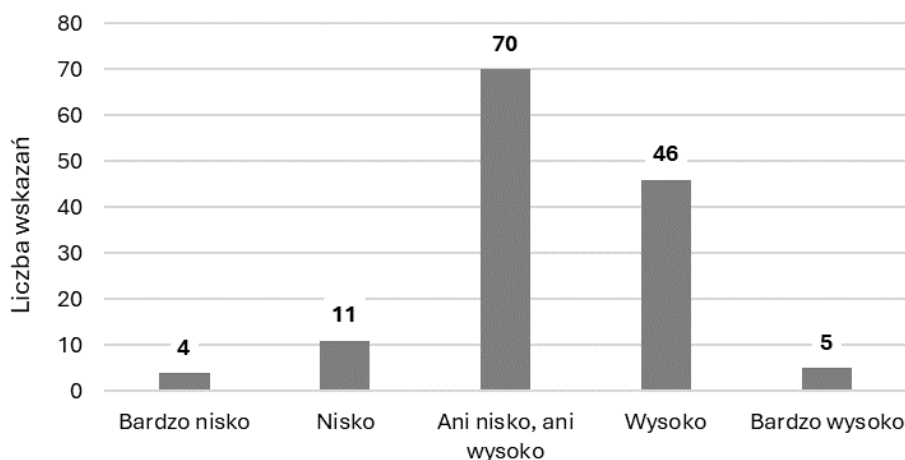
1. przedstawiciele Wojska Polskiego, kandydaci na oficera zawodowego lub rezerwy od 21 do 29 roku życia,
2. przedstawiciele Wojska Polskiego w stopniu oficera zawodowego lub rezerwy, powyżej 29 roku życia,
3. przedstawiciele służb bezpieczeństwa wewnętrznego państwa w stopniu oficera zawodowego lub osoby cywilne na stanowisku kierowniczym.

Osoby, które wzięły udział w badaniu, różniły się pod względem doświadczenia, posiadanej wiedzy na temat działań humanitarnych. W celu pozyskania wyników opracowano narzędzie w języku uniwersalnym, zrozumiałym dla wszystkich, w tym osób ze szczególnymi potrzebami. Zgromadzony w wyniku badania materiał poddany został analizie w odniesieniu do głównych pytań badawczych. Do przedstawienia wyników badania zastosowano analizę statystyk opisowych (głównie średniej arytmetycznej z ocen respondentów).

Wyniki badań empirycznych

Pierwsze pytanie skierowane do respondentów dotyczyło samooceny poczucia odpowiedniego przygotowania do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych. Rozkład odpowiedzi znajduje się na wykresie 1.

Wykres 1. *Samoocena poczucia odpowiedniego przygotowania do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych*

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z powyższych danych, najmniejsza liczba wynosząca 4 osoby z badanej 134 osobowej grupy respondentów ocenia swoje przygotowanie do udziału w działaniach pomocy humanitarnej bardzo nisko. Z kolei 11 osób ocenia swoje przygotowanie do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych jako niskie. Aż 70 osób wskazało, że ich poczucie w tej kwestii oceniają ani nisko, ani wysoko. Jednocześnie 46 respondentów ocenia swoje przygotowanie do uczestnictwa w działaniach humanitarnych jako wysokie. Tylko 5 osób z badanej grupy respondentów oceniło swoje przygotowanie do udziału w międzynarodowych działaniach humanitarnych bardzo wysoko.

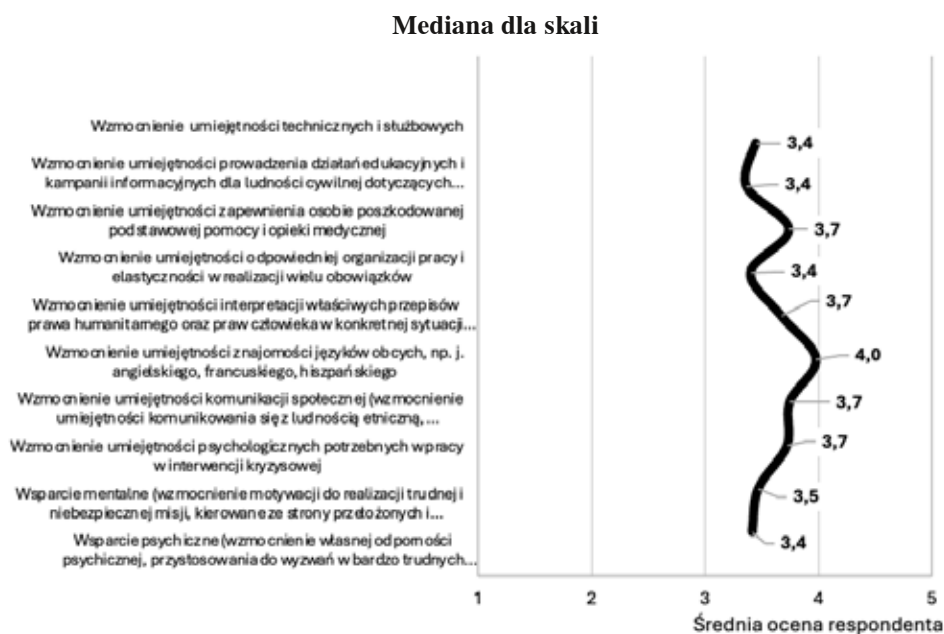
Kolejnym problemem było zdiagnozowanie faktycznych potrzeb potencjalnych uczestników działań humanitarnych w zakresie wzmocnienia swoich umiejętności, niezbędnych do uczestnictwa w tego typu działaniach. Uczestnikom zadano następujące pytanie: Jakiego rodzaju wsparcia potrzebuje Pan/Pani, aby odpowiednio wzmocnić swoje umiejętności, niezbędne do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych?

W badaniu zapytano respondentów o potrzebę wzmocnienia 31 różnych kategorii umiejętności, które powinny posiadać osoby wysyłane do udziału w międzynarodowych misjach humanitarnych. Aby

odpowiednio zaprezentować wyniki badania, podzielono je na trzy grupy i do oceny zastosowano 5-stopniową skalę Likerta, gdzie poziom „1” oznaczał najniższą ocenę respondenta, a poziom „5” – ocenę najwyższą.

Odpowiedzi respondentów prezentuje wykres 2.

Wykres 2. Średnia ocena poziomu potrzeb wzmocnienia umiejętności niezbędnych do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych – 1 grupa kategorii

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z powyższych danych w pierwszej grupie potrzeb znalazły się:

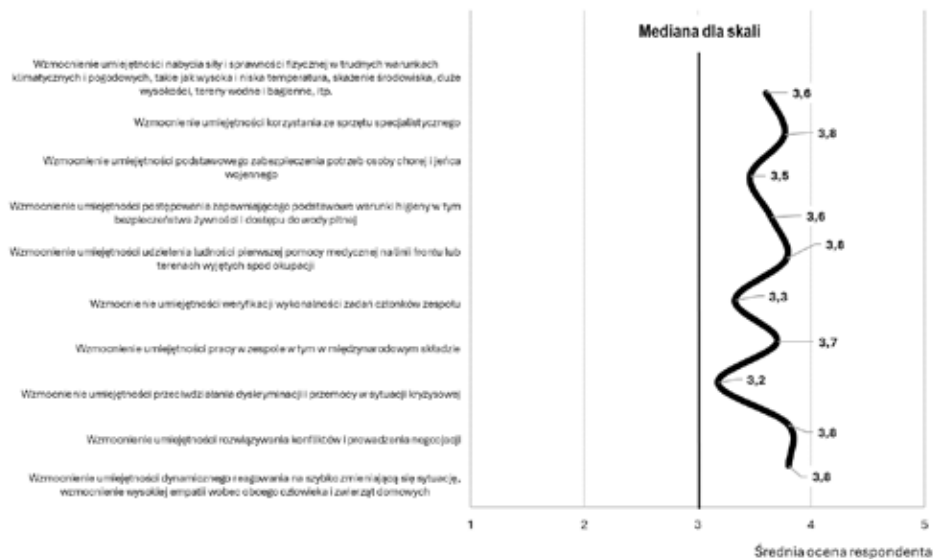
1. kategoria wsparcie psychiczne (wzmocnienie własnej odporności psychicznej, przystosowania do wyzwań w bardzo trudnych warunkach) oceniono na poziomie 3,4;
2. kategoria wsparcie mentalne (wzmocnienie motywacji do realizacji trudnej i niebezpiecznej misji, kierowane ze strony przełożonych i otoczenia społecznego) w średniej ocenie wynosi 3,5;

3. kategoria wzmocnienie umiejętności psychologicznych potrzebnych w pracy w interwencji kryzysowej w średniej ocenie wyniosło 3,7;
4. kategoria wzmocnienie umiejętności komunikacji społecznej (wzmocnienie umiejętności komunikowania się z ludnością etniczną, wzmocnienie komunikatywności, tj. umiejętności komunikacji werbalnej i niewerbalnej, w tym: nawiązywania kontaktów z innymi osobami i utrzymania ich na odpowiednim poziomie, budowania wspólnego pola uwagi w średniej ocenie wyniosła 3,7;
5. kategoria wzmocnienie umiejętności znajomości języków obcych, np. języka angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego została oceniona najwyżej spośród ocenianych w grupie i wyniosła 4,0;
6. kategoria wzmocnienie umiejętności interpretacji właściwych przepisów prawa humanitarnego oraz praw człowieka w konkretnej sytuacji kryzysowej została oceniona na poziomie 3,7;
7. kategoria wzmocnienie umiejętności odpowiedniej organizacji pracy i elastyczności w realizacji wielu obowiązków w średniej ocenie wypadła na poziomie 3,4;
8. kategoria wzmocnienie umiejętności zapewnienia osobie poszkodowanej podstawowej pomocy i opieki medycznej została oceniona na poziomie 3,7;
9. kategoria wzmocnienie umiejętności prowadzenia działań edukacyjnych i kampanii informacyjnych dla ludności cywilnej dotyczących zasad bezpieczeństwa, wprowadzania porządku i niwelowania zagrożeń została oceniona na poziomie 3,4;
10. kategoria wzmocnienie umiejętności technicznych i służbowych została oceniona na poziomie 3,4.

Warto zauważyć, że wszystkie z ww. umiejętności są oceniane na poziomie ważności 3,4 i powyżej. Respondenci jako najbardziej niezbędną do wzmocnienia w omawianej grupie wskazali znajomość języków obcych, np. j. angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego. Wysoko, bo na poziomie 3,7, ocenione zostały potrzeby wzmocnienia umiejętności psychologicznych, umiejętności komunikacji społecznej, umiejętności interpretacji właściwych przepisów prawa humanitarnego oraz praw człowieka w konkretnej sytuacji kryzysowej oraz umiejętności zapewnienia osobie poszkodowanej podstawowej pomocy i opieki medycznej.

Wyniki dotyczące drugiej kategorii potrzeb zostały zaprezentowane na wykresie 3.

Wykres 3. Średnia ocena poziomu potrzeb wzmocnienia umiejętności niezbędnych do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych - 2 grupa kategorii

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z opinii respondentów w drugiej kategorii znajdują się:

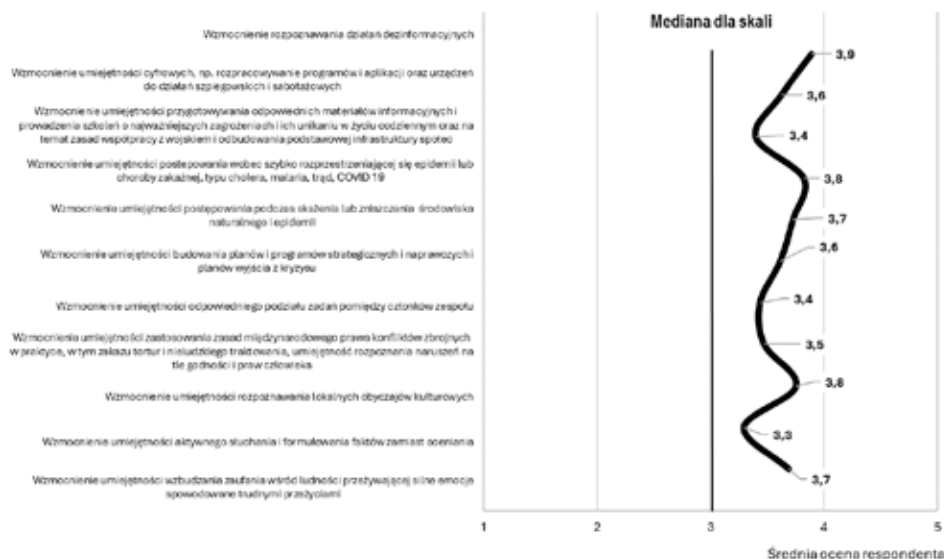
1. wzmocnienie umiejętności nabycia siły i sprawności fizycznej w trudnych warunkach klimatycznych i pogodowych, takie jak wysoka i niska temperatura, skażenie środowiska, duże wysokości, tereny wodne i bagienne itp. W średniej ocenie wyniosło 3,6;
2. wzmocnienie umiejętności korzystania ze sprzętu specjalistycznego oceniono średnio na 3,8;
3. wzmocnienie umiejętności podstawowego zabezpieczenia potrzeb osoby chorej i jeńca wojennego średnio oceniono na 3,5;
4. wzmocnienie umiejętności postępowania zapewniającego podstawowe warunki higieny w tym bezpieczeństwa żywności i dostępu do wody pitnej w średniej ocenie wyniosło 3,6;
5. wzmocnienie umiejętności udzielenia ludności pierwszej pomocy medycznej na linii frontu lub terenach wyjętych spod okupacji oceniono średnio na 3,8;
6. wzmocnienie umiejętności weryfikacji wykonalności zadań członków zespołu w średniej ocenie wyniosło 3,3;

7. wzmocnienie umiejętności pracy w zespole w tym w międzynarodowym składzie średnio oceniono na 3,7;
8. wzmocnienie umiejętności przeciwdziałania dyskryminacji i przemocy w sytuacji kryzysowej, w średniej ocenie wyniosło 3,2;
9. wzmocnienie umiejętności rozwiązywania konfliktów i prowadzenia negocjacji średnio oceniono na 3,8;
10. wzmocnienie umiejętności dynamicznego reagowania na szybko zmieniającą się sytuację, wzmocnienie wysokiej empatii wobec obcego człowieka i zwierząt domowych średnio oceniono na 3,8.

Podsumowując, największe zapotrzebowanie w średniej skali na 3,8 w zakresie wzmocnienia kompetencji wskazano w następujących kategoriach: Wzmocnienie umiejętności korzystania ze sprzętu specjalistycznego; Wzmocnienie umiejętności udzielenia ludności pierwszej pomocy medycznej na linii frontu lub terenach wyjętych spod okupacji; Wzmocnienie umiejętności rozwiązywania konfliktów i prowadzenia negocjacji; Wzmocnienie umiejętności dynamicznego reagowania na szybko zmieniającą się sytuację, wzmocnienie wysokiej empatii wobec obcego człowieka i zwierząt domowych. Najniższe zapotrzebowanie wskazano w kategorii Wzmocnienie umiejętności przeciwdziałania dyskryminacji i przemocy w sytuacji kryzysowej – 3,2.

Z kolei wykres 4 prezentuje 3 grupę kategorii potrzeb.

Wykres 4. Średnia ocena poziomu potrzeb wzmocnienia umiejętności niezbędnych do uczestnictwa w międzynarodowych działaniach humanitarnych – 3 grupa kategorii

Źródło: opracowanie własne.

Według respondentów w trzeciej grupie potrzeb znalazły się:

1. wzmocnienie umiejętności rozpoznawania działań dezinformacyjnych w średniej ocenie wyniosło 3,9;
2. wzmocnienie umiejętności cyfrowych, np. rozpracowywanie programów i aplikacji oraz urządzeń do działań szpiegowskich i sabotażowych średnio oceniono na 3,6;
3. wzmocnienie umiejętności przygotowywania odpowiednich materiałów informacyjnych i prowadzenia szkoleń o najważniejszych zagrożeniach i ich unikaniu w życiu codziennym oraz na temat zasad współpracy z wojskiem i odbudowania podstawowej infrastruktury społecznej średniej ocenie respondentów wyniosło 3,4;
4. wzmocnienie umiejętności postępowania wobec szybko rozprzestrzeniającej się epidemii lub choroby zakaźnej, typu cholera, malaria, trąd, COVID 19 w średniej ocenie wyniosło 3,8;
5. wzmocnienie umiejętności postępowania podczas skażenia lub zniszczenia środowiska naturalnego i epidemii w średniej ocenie wyniosło 3,7;

6. wzmocnienie umiejętności budowania planów i programów strategicznych i naprawczych i planów wyjścia z kryzysu średnio oceniono na 3,6;
7. wzmocnienie umiejętności odpowiedniego podziału zadań pomiędzy członków zespołu współpracowników w średniej ocenie wyniosło 3,4;
8. wzmocnienie umiejętności zastosowania zasad międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych w praktyce, w tym zakazu tortur i nie-ludzkiego traktowania, umiejętność rozpoznania naruszeń na tle godności i praw człowieka w średniej ocenie wyniosło 3,5;
9. wzmocnienie umiejętności rozpoznawania lokalnych obyczajów kulturowych w średniej ocenie wyniosło 3,8;
10. wzmocnienie umiejętności aktywnego słuchania i formułowania faktów zamiast oceniania średnio oceniono na 3,3;
11. wzmocnienie umiejętności wzbudzania zaufania wśród ludności przeżywającej silne emocje spowodowane trudnymi przeżyciami w średniej ocenie wyniosło 3,7.

Podsumowując, w średniej ocenie respondentów w ww. kategorii umiejętności najniżej oceniono kategorię Wzmocnienie umiejętności aktywnego słuchania i formułowania faktów zamiast oceniania. Największe zapotrzebowanie zaś dotyczy wzmocnienia umiejętności rozpoznawania działań dezinformacyjnych. Nieco niżej, ale wysoko w hierarchii oceniono zapotrzebowanie na wzmocnienie umiejętności rozpoznawania lokalnych obyczajów kulturowych oraz wzmocnienie umiejętności postępowania wobec szybko rozprzestrzeniającej się epidemii lub choroby zakaźnej, typu cholera, malaria, trąd, COVID 19.

Podsumowanie

Na podstawie wyników badania można stwierdzić, że osoby, które przygotowują się do zadań związanych z udziałem w przedsięwzięciach o charakterze humanitarnym wykazują zapotrzebowanie na dodatkowe wzmocnienie swoich umiejętności. Szczególnie ważne dla badanej grupy jest wzmocnienie umiejętności w zakresie rozpoznawania działań dezinformacyjnych. Bardzo potrzebne jest wzmocnienie kompetencji udzielenia ludności pierwszej pomocy medycznej na linii frontu lub terenach wyjętych spod okupacji oraz wzmocnienie umiejętności rozpoznawania lokalnych obyczajów kulturowych, jak również wzmocnienie umiejętności

postępowania wobec szybko rozprzestrzeniającej się epidemii lub choroby zakaźnej, typu cholera, malaria, trąd, COVID 19. Jako ważne wskazano także wzmocnienie umiejętności postępowania podczas skażenia lub zniszczenia środowiska naturalnego i epidemii. Okazało się, że potrzeba dodatkowego wsparcia dotyczy także umiejętności korzystania ze sprzętu specjalistycznego, umiejętności psychologicznych potrzebnych w pracy w interwencji kryzysowej. Spośród wszystkich 31 kategorii umiejętności największe zapotrzebowanie dotyczy wzmocnienia znajomości języków obcych, np. języka angielskiego, francuskiego czy hiszpańskiego.

Analizując wyniki badania, można stwierdzić, że organizacje państwowe odpowiedzialne za realizację zadań w zakresie świadczenia tzw. pomocy humanitarnej powinny zwiększyć środki na dodatkowe wzmocnienie umiejętności osób kierowanych do prowadzenia działań humanitarnych.

Istotne jest, aby zapewnić wsparcie dopasowane do indywidualnych potrzeb każdego beneficjenta oraz przystosowane do aktualnych głównych problemów bezpieczeństwa cywilnego. Przy tym należy mieć na uwadze szczególnie trudne i złożone czynniki kształtujące sytuację obecnych kryzysów humanitarnych występujących na świecie oraz w przestrzeni cyfrowej.

Dlatego osoby kierowane do zadań o charakterze humanitarnym powinny być przygotowane do pracy w szczególnie trudnych warunkach, powinny także umieć dostarczyć pomoc w odpowiedzi na różne sytuacje kryzysowe, w zależności od potrzeb.

Na podstawie analizy widać również, że szczególnie istotne jest wszechstronne przygotowanie praktyczne do każdego, szczególnego zagrożenia.

Na tej podstawie można stwierdzić, że warto inwestować w wzmacnianie umiejętności praktycznych, tzw. miękkich. Tu warto zwrócić uwagę na wzmocnienie kompetencji odporności psychicznej, zdolności komunikacyjnych, strategicznego myślenia oraz zarządzania zadaniami i koordynacji pracy zespołowej. Te i inne umiejętności będą wpływać na efektywność dostarczenia pomocy osobom cywilnym oraz warunkować rozwiązanie sytuacji kryzysowej.

Mając na uwadze powyższe, zaprezentowane w niniejszym opracowaniu wyniki pilotażowego badania mogą posłużyć instytucjom szkolnictwa wyższego i szkoleniowo-treningowym oraz organizacjom specjalistycznym do uzupełnienia już prowadzonych programów, przygotowujących służby do udziału w różnego rodzaju działaniach humanitarnych.

Bibliografia

- Kozerawski D.S. (red.), *Udział jednostek wojska polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1975–2003. Wybrane problemy*, Wydawnictwo AON 2004.
- Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Wydawnictwo Zysk i S-ka 2004.
- Falkowski Z., Marcinko M. (red.), *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014.
- Fukuyama F., *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, Poznań 2005.
- Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej*–Wspólne Oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej, Dz. U. Unii Europejskiej C 25/1 z 30.01.2008.
- Grzebyk P., Mikos-Skuza E. (red.), *Pomoc humanitarna w świetle prawa i praktyki*, Warszawa 2016.
- Perkowski M. (red.), *Libia 2011. Wybrane uwarunkowania prawnomiędzynarodowe*, Białystok 2012.
- Czapliński W., *Skutki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 1993.
- The Responsibility to Protect. Report of International Commission of Intervention and State Sovereignty*, International Development Research Centre, Ottawa 2021.
- Sassoli M., Bouvier A., *How Does Law Protect in War? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in International Humanitarian Law*, ICRC, Geneva 1999.
- Lewer N., Ramsbotham O., *Something Must Be Done. Towards an Ethical Framework for Humanitarian Intervention in International Social Conflict*, University of Bradford 1993.

